

(*Capbreu de Rialb*, f. 56v). Però la forma que Coromines recollí allí mateix en l'enquesta de 1963 fou amb *t*: *Kataplà*.

2) *Cataplà*, partida del terme d'Espuga de Serra (Pallars Jussà).

DOC ANT.: «in --- kastro Miralias, in loco que dicitur ad *Kataplano* --- any 887? (Abadal, *Pallars i Ribagorça*, p. 329); *Chataplanus* any 974 (Abadal, o. c., p. 226); «in *Chataplanos*» (Abadal, doc. número 227).

3) *Els Cataplans*, partida de Casós, terme de Vilaller (xix, 156.165).

4) Una de nom igual en el terme d'Erill-Castell, vall adjacent però uns 12 k. més al SE.

5) *Cataplà*, partida situada al cap dels Plans de Montan, terme de Tost. Oït *lo kataplà* per Coromines (xvi, 192).

6) *Cataplà*, partida del terme de Coll de Nargó, uns 15 k. Segre avall. Oït «*kataplà*» per Coromines (xviii, 63).

Can Catassús, veïnat del terme de Sant Sadurní d'Anoia. Oït *kan kətəsús* per Casac.

ETIM. Cal remarcar que la llengua viva i la documentació històrica mantenen la duplicitat de formes *Cada- / Cataplà* que provenen de la combinació *Cap-del-pla* o *Cap-de-sus*. Ambdós NLL presenten el fenomen fonètic de la conversió de *-pd-* > *t* (cf. *DECat* II, 632b34-37).

Aquest mateix fenomen fonètic es dona en el parlar de la Vall d'Aran, en una altra combinació. Allí el famós santuari de *Cap d'Aran*, situat al peu de Saldú, és anomenat per tothom *katrán*. A la mateixa Vall d'Aran, l'extrem de la partida dels *Plàs*, entre Escunyau i Casarill, és anomenada *Cadaplàs* o *Cataplàs* (cf. *PVArGc*, 53; 315a4-24). J. F. C.

CADAQUÈS

La vila i port situats dins una badia de la costa oriental de la península del Cap de Creus.

PRON. POP.: *kədəkés* 1920, a Pau (Casac.); per la meua part ho he sentit igual a Cadaqués mateix i a gent de Girona i de tot l'Empordà, el 1915, 1920, 1924 etc.; a Viladamat 1964 (xxii, 148.25); al Port de la Selva sembla que tothom ho pronuncia *kədəkés* amb una *a* plena a la primera síl·laba (com mig-accentuada), oït 1953, i a dos infants d'allí el 1964 (xlv, 133). Gentilici: *kədəkəzəns* a L'Escala (1964, xxii, 160.3); i igual ho posà Griera en l'ALC.

MENCIONS ANT.: a. 1030, en una venda que féu el Comte Hug d'Empúries al monestir de Sant Pere de Roda: «infra hos terminos sunt porti majores, id est *Port-long* et alium q. vocant *Chulib*, aliumque qui vocatur *Caput Crucis*, et *Port ligad*, et alium q. dicunt *Kadachers*, usque ad terminum de *Port Iunguis* [Jóncols], *MarcaH.*, § 202, col. 1043, lin. 35. Potser variant del mateix doc. el que Alart data de 1029: 60

«--- *Caput Crucis* et *Kadaquers*» (*InvLC*, 289, s. v. *cap*); 1261 «villa de *Cadaquers*» (*InvLC*, B-39); en un acte de 14-xi-1261 Ponç Hug senyor de *Cadaques* (*Arx. PyrOr.*, B-16, fº 30); 1271 *Cadaquers* (Alart, *Priv.*, 306); 1271 *Cadaquers* (MiretS, *Itin. d. J. I.*, 450).

En la Crònica de Desclot, *Cadaqués* (*NCL* v, 123.8, 11, 13, 19); 1309: *Cadaqueriis* (*BABL* VIII, 279); 1316: castrum de *Cadaqueriis* (*Esp. Sagr.* XLIV, 306); 1326: «papa Martinus, Gregorius et Bonifacius --- citaverunt comitem Empuriarum, ratione cuiusdam mutui sibi facti ab Hospitalariis, super castris de *Quadaques* et de *Turullis*» (Finke, *Acta Ar.* II, 833); 1362: «Ste. Marie de *Cadaqueriis*» (*Ll. Verd*, Alsius, p. 113); 1382 *Cadaqués* (Rubió, *Diplomatari de l'Or. Cat.*, 573); 1382: «en lo port de *Cadaqués*» (*InvLC*, v. *port*); 1396 *Cadaquers* Monsalv. XII, 575). És també medieval un doc. de 1280, que no tinc a la vista, si bé crec que també ho porta amb la grafia *Cadaqués* (Rahola, *Mem. Ac. BLB* VIII, 484).

Més tard, Jer. Pujades escriu «cap a *Cadaqués*» a. 1606 (fº 29vº) «tocaren les galeres a *Quedaqués*» a. 1610 (*Diet.* II, 142vº); i en una comunicació que li envia un figuerenc il·lustrat (S. Casamijana) *Cadaquers* (p. 223; 1608 *Quedaqués*, bis, *ibid.* fº 119). En un doc. original de 1599 surt set vegades escrit *Cadaquers* (Rahola, l. c. pp. 480-1); en un pergami de 1602 de la Comtessa d'Empúries, compto quatre vegades *Cadaqués* i vuit *Cadaquers* (Rahola, p. 484-7). 1655 *Cadaquesium*, en el segell que féu fer Lluís XIV, en memòria de la presa de Cadaqués pels francesos (*GGC, Gir.*, p. 451).

ETIM. No s'ha escrit gaire sobre això; en tot cas, ben poc, o res, de sòlid i precís. Val la pena de citar el que en digué Josep Pla, com a home sense prejudicis, i de sentit comú insubornable: «La etimologia --- desconocida, así como las circunstancias de su fundación. Algunos han afirmado que --- proviene de un árbol, el *càdac*, especie de enebro --- En tiempos próximos a la guerra de Sucesión, en los mapas franceses se llama al paraje *Cap de Quers* --- significando *quiers* --- 'roca o piedra'». (*Guía de la C. Brava*, pp. 400 i 447-8).

En el llibre d'ell mateix, «*Cadaqués*» (Bna. 1947, ed. 1970), 208 pp. (obra plena de dades geogràfiques excel·lents i observacions paisatgístiques de primer ordre, i escrita amb art discret i admirable) es mostra un poc més inclinat cap això últim: «l'etimologia més naturalista i més racional --- és *cap de quers*», però acabà resoltament tirant-hi aigua freda: «però el nom *cap de quers* no es troba en *cap paper*».

Pla es pot referir potsers a la grafia que usà el Nunci Nicolini, *cap de Quiers*, en explicar el seu viatge de 1686 (*RHisp.* LXVII, 244): és clar que això, com a supòsit etimologitzant d'un home erudit d'aquells temps de Ménage, no prova res sobre l'origen ni pot valer com a derogació de la dita d'En Pla «no es troba en *cap paper*». És una etimologia que es troba a la *GGC*, però no estem gens segurs que ho digui Botet